

معاونت درمان

دبیرخانه شورای راهبردی تدوین راهنماهای سلامت

شناسنامه و استاندارد خدمت

ارزیابی قربانیان آزارهای خانگی و تجاوزات جنسی

زمستان ۱۳۹۹

تنظیم و تدوین:

دکتر کامران آقاخانی متخصص پزشکی قانونی

دکتر مهدی مصری متخصص پزشکی قانونی

خانم دکتر شجاعی متخصص پزشکی قانونی

دکتر علی علی محمدی متخصص پزشکی قانونی

دکتر محمد کاظمیان متخصص پزشکی قانونی

دکتر شهرام شفیعیان متخصص پزشکی قانونی

دکتر آرش عکاظمی متخصص پزشکی قانونی

مشاور:

دکتر مریم خیری متخصص پزشکی اجتماعی

تحت نظارت فنی:

گروه استانداردسازی و تدوین راهنماهای سلامت

دفتر ارزیابی فن آوری، تدوین استاندارد و تعرفه سلامت

مقدمه:

الف) عنوان دقیق خدمت مورد بررسی (فارسی و لاتین) به همراه کد ملی:

ارزیابی بیمار قربانی کودک آزاری، تجاوز جنسی، لواط، همسر آزاری، سالمند آزاری، توسط متخصص پزشکی قانونی (کد ملی ۹۰۱۸۸۰)

ب) تعریف و تشریح خدمت مورد بررسی:

آسیبهای اجتماعی از جمله تهاجمات و حوادث خانگی مانند کودک آزاری، سالمند آزاری و همسر آزاری و نیز وقوع تهاجمات جنسی از جمله تجاوز به عنف و لواط و ... از پدیده های مهمی هستند که کادر درمانی در مواجهه اولیه با مصدومان آن همواره برای تامین سلامت مصدوم و حمایت روانی او، دارای مسئولیت خواهند بود. گزارش ۱۰۳ قربانی همسر آزاری و ۳ مصدوم کودک آزاری به ازای جمعیت صد هزار نفری کشور در سال ۹۸، که فقط در سازمان پزشکی قانونی بعد از ارجاع مقام قضایی مورد معاینه قرار گرفته اند نشانه ای از یک کوه یخی است که حجم عمده مصدومان این پدیده ها بدون مراجعه به مراکز قضایی و انتظامی و بدون طرح شکایت نسبت به تحمل این آسیبها به زندگی ادامه می دهند و تنها از باب نگرانی از آسیب به سلامت جسمی یا روانی به مراکز درمانی مراجعه می نمایند. حضور متخصص پزشکی قانونی در مراکز درمانی به عنوان یک مشاور در تیم درمانی، ضمن اخذ شرح حال و معاینه، ارزیابی و ثبت مستندات، آموزش و راهنمایی جهت حفظ نمونه از ترشحات احتمالی جهت بررسی های ژنتیکی، سم شناسی و سرولوژی در سازمان پزشکی قانونی، می تواند با پیگیری از طریق مراجع قضایی و انتظامی اقدامات لازم را در جهت حمایت روانی و حقوقی بیمار طراحی و مدیریت نماید. عدم اطلاع پزشکان و پرستاران از جنبه معاینات فورسینک این صدمات در مستند سازی پرونده های بالینی با نواقصی همراه می گردد که حتی در مواقعی با ادعای کاذب مصدومان نیز می توانند سبب درگیری حقوقی فرد ثالث گردد.

ج) اقدامات ضروری جهت انجام مشاوره:

• ارزیابی قبل از انجام کارشناسی تخصصی:

تشخیص آزارهای خانگی و آسیبهای اجتماعی یک امر گروهی است و یک اظهار نظر و تشخیص غلط باعث بروز مشکلات اجتماعی و خانوادگی خواهد گردید و بدین لحاظ باید از اظهار نظر صریح در تشخیص قطعی پرهیز نمود. بدین لحاظ اولین ارزیابی در خط اول معاینه توسط متخصصین کودکان، طب اورژانس، زنان و زایمان، داخلی، جراحی و روانپزشکی صورت گرفته و با شک به احتمال بروز پدیده های آزار خانگی و تجاوز جنسی و ... کارشناسی تخصصی پزشکی قانونی درخواست می گردد. گفتگو با بیمار با حفظ محرمانگی تبادل اطلاعات، مکان ویزیت و معاینه در مرحله اول و سپس مصاحبه با بستگان صورت می پذیرد.

• ارزیابی حین انجام کارشناسی :

حفظ حریم خصوصی محیط معاینه در خصوص آزارهای خانگی ، اجتماعی و جنسی ، اطمینان بخشی به بیمار جهت محرمانه بودن اطلاعات و حفظ آنها، مدیریت و آموزش جهت معرفی به مراکز پزشکی قانونی برای نمونه برداری از اندامهای جنسی جهت یافتن اسپرم و آلکالین فسفاتاز، اخذ نمونه بزاق بر روی پوست جهت بررسی های سرولوژی و ژنتیکی ، عکس برداری از ضایعات به ویژه از محل گازگرفتگی با دندان (bite mark) و در موارد فوریت ها و در صورت بستری و عدم امکان ارجاع بیمار ، اقدام به اخذ نمونه با هماهنگی مقام قضایی در بیمارستان صورت خواهد گرفت.

• ارزیابی بعد از انجام کارشناسی:

زمانی می توان آزارهای خانگی و آسیبهای اجتماعی را تشخیص داد که کادر پزشکی و درمانی به فکر آن باشد . بدیهی است بعد از ارزیابی های تخصصی ، لزوم برگزاری فوری یک کمیته فنی و علمی در بیمارستان با مدیریت متخصص پزشکی قانونی و حضور رشته های تخصصی مرتبط جهت تایید تشخیص ضروری است. متناسب با قوانین جاری به ویژه در خصوص کودک آزاری (ماده ۱۱۷۳ قانون مدنی) اطلاع به مرجع قضایی ضروری بوده و در جهت پیشگیری از صدمات بیشتر (در ۶۰ درصد موارد با صدمات شدیدتر و یا مرگ کودک دنبال خواهد شد) باید اطلاع رسانی صورت پذیرد. در موارد همسر آزاری نیز در صورت تایید اهلیت و ظرفیت اتخاذ تصمیم در فرد آزار دیده ، راهنمایی های حقوقی از سوی متخصص پزشکی قانونی جهت پیگیری موضوع ارائه می گردد و ثبت مستندات لازم در پرونده اورژانس یا پرونده بستری بیمار در قالب مشاوره درج می گردد تا بتواند در پیگیریهای حقوقی بعدی مورد استفاده مصدوم قرار گیرد . در خصوص سالمند آزاری (مانند کودک آزاری) نیز به دلیل عدم صلاحیت و اهلیت احتمالی بیمار جهت پیگیری، لازم است پیگیریهای حقوقی از سوی مسئول فنی بیمارستان و متخصص پزشکی قانونی در تماس یا مکاتبه با مراجع قضایی صورت پذیرد .

د) تواتر ارائه خدمت (تعداد دفعات مورد نیاز / فواصل انجام)

انجام معاینه متخصص پزشکی قانونی در نوبت اول به صورت اورژانس یک ضرورت است و در صورت بستری بیمار و تغییر علائم و بروز شواهد جدید ، لزوم انجام معاینه مجدد مطرح خواهد بود .

ه) افراد صاحب صلاحیت جهت تجویز (Order) / خدمت مربوطه و استاندارد تجویز:

متخصص کودکان ، متخصص طب اورژانس ، متخصص روانپزشکی ، متخصص زنان و سایر متخصصین تروماتولوژی، پزشک عمومی اورژانس، مسئول فنی بیمارستان یا جانشین وی، درخواست مشاوره از طریق پزشک معالج در پرونده ثبت میگردد.

و) افراد صاحب صلاحیت جهت ارائه خدمت مربوطه:

متخصص پزشکی قانونی (با رعایت طرح انطباق در صورت امکان)

ز) عنوان و سطح تخصص های مورد نیاز (استاندارد) برای سایر اعضای تیم ارائه کننده خدمت:

ردیف	عنوان تخصص	تعداد مورد نیاز به طور استاندارد به ازای ارائه هر خدمت	میزان تحصیلات مورد نیاز	نقش در فرایند ارائه خدمت
۱	کودکان	یک نفر	دکتری تخصصی	مشاور
۲	روانپزشکی	یک نفر	دکتری تخصصی	مشاور
۳	کلیه رشته های جراحی	یک نفر	دکتری تخصصی	مشاور
۴	زنان	یک نفر	دکتری تخصصی	مشاور

ح) استانداردهای فضای فیزیکی و مکان ارائه خدمت:

یک اتاق ویزیت در فضای بخش اورژانس، بخش های بستری، کلینیک تخصصی پزشکی قانونی، مطب

ط) تجهیزات پزشکی سرمایه ای به ازای هر خدمت:

- امکانات لازم جهت نمونه برداری از اندامهای جنسی (در صورت نیاز)
- دوربین دیجیتال جهت تهیه عکس و کامپیوتر مستقل جهت ضبط اطلاعات
- تخت معاینه

ی) داروها، مواد و لوازم مصرفی پزشکی جهت ارائه هر خدمت: (به ازای هر بیمار)

ردیف	اقدام مصرفی مورد نیاز	میزان مصرف (تعداد یا نسبت)
۱	دستکش	۲-۳ عدد
۲	ماسک جراحی	یک عدد

ک) استانداردهای ثبت:

ثبت و مستندسازی یافته های بدست آمده در معاینه قربانیان خشونتها و نیز آزار جنسی، بدلیل ضرورت بهره برداری آنها نزد مراجع قضایی، از اهمیت خاصی برخوردار میباشد. علاوه بر ثبت دقیق کلیه علائم و نشانه های موجود، استفاده از یک دوربین عکاسی با کیفیت بالا، جهت تهیه تصویر از ضایعات و صدمات موجود و حفظ آن در پرونده الکترونیکی بیمار ضروری میباشد. در خصوص تهیه تصاویر نواحی ژنیتال، لزوم اخذ رضایت و آمادگی بیمار در اولویت میباشد و محرمانه بودن مستندات فوق اهمیت ویژه ای خواهد داشت. همچنین حفظ و ثبت لکه ها بر روی البسه بیمار در شرایط مناسب ضروری است بنحوی که امکان ارسال و ارجاع آنها به آزمایشگاههای پزشکی قانونی میسر باشد.

ل) اندیکاسیون های دقیق جهت تجویز خدمت:

- ۱- مطرح بودن آزار جسمی یا روانی در کودکان ، زنان و افراد سالمند
- ۲- مطرح نمودن احتمال آزار جنسی توسط شخص بیمار یا متخصص زنان

م) شواهد علمی در خصوص کنتر اندیکاسیون های دقیق خدمت:

- ۱- وجود بیماریهای پوستی و یا داخلی که با ظواهر تروماتیک خود را نشان می دهند .
- ۲- شواهد ضرب و جرح که به دلایل تروماتیک دیگر (به جز آزارهای خانگی) حادث گردیده اند
- ۳- عدم موافقت بیمار در صورت صلاحیت و اهلیت وی

ن) مدت زمان ارائه هر واحد خدمت:

ردیف	عنوان تخصص	میزان تحصیلات	مدت زمان مشارکت در فرایند ارائه خدمت	نوع مشارکت در قبل، حین و بعد از ارائه خدمت
۱	پزشکی قانونی	دکتری تخصصی	۲۰ - ۳۰ دقیقه (بر اساس میزان ضایعات متفاوت است)	معاینه جسمانی، جنسی و روانی

س) مدت اقامت در بخش های مختلف بستری جهت ارائه هر بار خدمت مربوطه:

لزومی به اقامت در بخشهای بستری جهت ارائه خدمت مطرح نمی باشد در فرایند ارائه درمان انجام کارشناسی پزشکی قانونی می تواند انجام و در پرونده ثبت گردد. (به طور متوسط ۲۰ دقیقه به ازای هر بیمار)

ع) موارد ضروری جهت آموزش به بیمار (موارد آموزشی که باید به بیمار-همراه- به صورت شفاهی، کتبی در قالب فرم آموزش به بیمار، پمفلت آموزشی، CD و ... آموزش داده شود تا روند درمان را تسریع نموده و از عوارش ناشی از درمان جلوگیری نماید):

آگاهی از جنبه های حقوقی حمایت از مصدوم اعم از مراجع قضایی و انتظامی ، آگاهی از قوانین جاری کشور

منابع:

1. 'Knight's Forensic Pathology', (Fourth Edition) Saukko P. and B. Knight (۲۰۱۶)
2. Forensic Pathology, Second Edition (Practical Aspects of Criminal and Forensic Investigations) Dominick DiMaio, Vincent J.M. DiMaio M.D. 2001
3. Forensic Pathology: Principles and Practice, By David Dolinak, Evan Matshes, Emma O. Lew, uk , 2005
4. Clinical Forensic Medicine , (fourth edition) , Margaret M. Stark . 2020

۴- علی محمدی علی محمد، مباحث کاربردی پزشکی قانونی، انتشارات رسانه تخصصی، ۱۳۹۸

۵- مصری مهدی، مجموعه پروتکل های رشته تخصصی پزشکی قانونی بالینی، انتشارات رسانه تخصصی، ۱۳۹۴

- تاریخ اعتبار این راهنما از زمان ابلاغ به مدت ۳ سال می باشد و بعد از اتمام مهلت زمانی میبایست ویرایش صورت پذیرد.

بسمه تعالی

فرم تدوین راهنمای تجویز

مدت زمان ارائه	تواتر خدمتی	محل ارائه خدمت	شرط تجویز		ارائه کنندگان اصلی صاحب صلاحیت	افراد صاحب صلاحیت جهت تجویز	کاربرد خدمت		کد RVU	عنوان استاندارد
			کترا اندیکاسیون	اندیکاسیون			سرپایی	بستری		
۲۰-۳۰ دقیقه	انجام معاینه متخصص پزشکی قانونی در نوبت اول به صورت اورژانس یک ضرورت است و در صورت بستری بیمار و تغییر علائم و بروز شواهد جدید ، لزوم انجام معاینه مجدد مطرح خواهد بود .	یک اتاق ویزیت در فضای بخش اورژانس ، بخش های بستری، کلینیک تخصصی پزشکی قانونی، مطب	۱- وجود بیماریهای پوستی و یا داخلی که با ظواهر تروماتیک خود را نشان می دهند . ۲- شواهد ضرب و جرح که به دلایل تروماتیک دیگر (به جز آزارهای خانگی) حادث گردیده اند ۳- عدم موافقت بیمار در صورت صلاحیت و اهلیت وی	۱- مطرح بودن آزار جسمی یا روانی در کودکان ، زنان و افراد سالمند ۲- مطرح نمودن احتمال آزار جنسی توسط شخص بیمار یا متخصص زنان	متخصص پزشکی قانونی	کلیه پزشکان، مسئول فنی بیمارستان یا جانشین وی درخواست مشاوره از طریق پزشک معالج در پرونده ثبت میگردد	*	*	۹۰۱۸۸۰	ارزیابی بیمار قربانی کودک آزاری ، تجاوز جنسی ، لواط ، همسر آزاری ، سالمند آزاری ، توسط متخصص پزشکی قانونی

• تاریخ اعتبار این راهنما از زمان ابلاغ به مدت ۳ سال می باشد و بعد از اتمام مهلت زمانی میبایست ویرایش صورت پذیرد.